

מערכה קפד. תערובת דם הקדשים בדמים פסולים (עח-א-עט,ב)

שמא אם נתיר את הדם המעורב – יבואו להקריב גם כאשר ירבה דם התמצית, וכן פירש רש"י (ד"ה ת"ק סבר גוזרין). תוס' (ד"ה הכי גרסינן) מקשים על טעם זה, שלפיו ראוי היה שהמשנה תציין שר' יהודה, הסובר שאין דם מבטל דם, חולק ומתיר כאן את הזריקה, כי לשיטתו אפילו אם ירבה דם התמצית – הדם הכשר לא יבטל. לכן פירשו שעל כל פנים לדעת רב זביד, שלא הזכיר את השיקול שדם התמצית אינו מצוי, הגזירה היא מחשש שיכשירו את דם הפסולים ודם התמצית אפילו הוא בעינו, ואף ר' יהודה מודה בזה².

על פי טעם זה לשיטת חכמים מסביר רש"י (שם) מדוע התיירו לזרוק לכתחילה דם בהמה וחיה שנתערב, שכן חולין בעזרה אינם שכיחים.

בירור הדין מדאורייתא בדם פסולין ודם התמצית

מן הטעם שנתנה הגמ' לדעת חכמים מתברר שמדאורייתא תערובת זו כשרה לזריקה. הדבר מעורר שאלה, שכן גם אם הדם הכשר איננו בטל בתערובת – סוף

דם התמצית מצוי לרבות על דם הנפש. הגמרא מסבירה שחכמים גזרו על דם הנפש שהתערב בדם התמצית משום שדם התמצית עלול להיות הרוב המכריע בתערובת. תוספות מציעים אפשרות שגזרו על דם התמצית מחשש שיבואו להכשירו אף בפני עצמו.

סוף גם הדם הפסול איננו בטל (אלא אם כן הדם הכשר רבה כל כך, שאפילו אם יהיה מים – הדם הפסול לא יהיה ניכר בו), וכיצד מותר לזרוק במזבח? השאלה מתעצמת יותר

דבריהם, שעל פי מסקנתם בדעת רב פפא חזרו בהם מסברה זו גם ביחס לרב זביד. אולם בשטמ"ק (אות ג) פירש שכוונת הגמ' כן: אנו חוששים שיכשירו גם כשדם התמצית הוא רוב, ומתוך כך יכשירו אפילו כשהוא בעין. בניגוד לתוס', הראב"ה (ח"ד סי' תתקו) סובר שר' יהודה אכן חולק ומתיר לזרוק את דם התמצית המעורב, ועיין שם בטעם הדבר שהמשנה לא ציינה זאת.

בתערובת בין דם הקדשים לבין דמים שאינם ראויים להקרבה מצאנו הבחנה בין שני מקרים שהם שלושה: א. נתערב בדם בהמה וחיה של חולין – יוקרב, אם בדם הקדשים המעורב יש שיעור כנדרש¹. ב. נתערב בדם פסולים ודם התמצית ודם בעלי מומים – ישפך לאמה. במקרה זה קיימת הבחנה בין דם התמצית, שנאמר עליו שאם לא נמלך ונתנו – הרי זה כשר בדיעבד (כלומר, אם לא בטל במיעוטו, ראה בתוספתא להלן), לבין דם בעלי מומים, עליו לא נאמר שכשר בדיעבד. לגבי דם פסולים, לא ברור מן המשנה האם משפט הסיום "אם לא נמלך ונתן כשר" מוסב רק על הסמוך לו, דם התמצית, או גם על שלפניו, דם הפסולים.

רבי אליעזר חולק על דין דם התמצית, וסובר שתערובתו ראויה להיקרב לכתחילה. כמו כן לגבי תערובת כוס דם בעלי מומים בכוסות כשרים, לדעתו אמנם לא יקרב לכתחילה, אבל אם הוקרב אחד מהם – השאר כשרים, בדומה לשיטתו לגבי הקטרת אברי בעלי מומים (עז,א). גם כאן לא ברור מה דעתו בדם הפסולים, האם "רבי אליעזר מכשיר" נאמר גם עליו.

יש לברר את הטעם להבדלים בין המקרים השונים, ומתוך כך גם להבין מה דין דם הפסולים, האם הוא כדם התמצית, הכשר לדעת תנא קמא בדיעבד ולדעת רבי אליעזר לכתחילה, או שהוא גרוע ממנו.

המחלוקת על דם פסולים ודם התמצית

הגמ' (עט,ב) שואלת "במאי קמיפלגי" ר' אליעזר וחכמים, ומפרשת שהכל מודים שמדאורייתא ניתן לזרוק את דם הפסולים או דם התמצית שנתערב, אלא שגזרו חכמים שלא לעשות כן, כסייג שמא יבואו להקריב את הדמים הפסולים הללו גם באיסור, כפי שיתבאר, ור' אליעזר לא גזר. לדעת רב זביד ר' אליעזר הכשיר גם בדם פסולים וגם בדם התמצית, וטעמו ש"אין גוזרין גזירה במקדש" לפסול קרבן משום סייג לקרבנות אחרים. ולדעת רב פפא ר' אליעזר הכשיר רק בדם התמצית, משום שלדעתו הדבר אינו מצוי שדם זה ירבה על דם הנפש, ומודה הוא בדם פסולים, שעשוי לרבות על הדם הכשר, ולכן המשנה חילקה את הדין לשתי בבות: "נתערב בדם פסולין – ישפך לאמה; בדם התמצית – ישפך לאמה, ר' אליעזר מכשיר".

לא נתפרש בגמ' ממה בדיוק חששו חכמים בגזירתם, אבל מן השיקול שדם התמצית מצוי לרבות משתמע שחששו

1. לשון המשנה (עז,ב): "רואין אותו כאילו הוא מים" פירושה: אומדים ובודקים את היחס הכמותי בין חלקי התערובת, ומה היה צבע התערובת אילו היו מים (רש"י). אין כוונת לשון זו ל'ראיה' במובן של החשבה, כמו ב'רואה אני... כאילו הם מים' (עט,ב).

2. לא ברור מה הרויחו תוס' בהבחנה בין רב זביד לרב פפא, וניתן להבין מסדר

"כוס היה ממלא מדם התערובות". לדעת רבי יהודה, לאחר הקרבת קרבן הפסח היו הכהנים ממלאים מזרק אחד מן הדם שברצפת העזרה וזורקים את הדם על המזבח כנגד היסוד (בשמאל התמונה), כדי להכשיר קרבן שאולי דמו נשפך ולא נזרק, ומעט מדמו יגיע למזרק זה. מן הדיון בגמרא על שיטה זו משתמע שמדאורייתא אין כל איסור לזרוק את דם התמצית על המזבח, אלא שאינו מכפר.

גם בעניין דם הפסולין נקטו תוס' (עט, ב ד"ה במאי) שיש איסור תורה לזרוק (אלמלא סברת "לשם מים", כדלהלן). אפשר שהדבר תלוי במחלוקת על מהותם של פסולים אלה: המפרש (עח, א ד"ה בדם פסולין) כתב: "כגון ברובע ונרבע או בנשחט חוץ לזמנו או חוץ למקומו". לעומת זאת רש"י כתב יד' מזכיר רק את הנשחט חוץ לזמנו, והשמיט את הרובע והנרבע. אפשר שלדעתו יש לחלק ביניהם: הרובע ונרבע, שאין פסולו בקודש – הקרבתו אסורה מדאורייתא, ודינו כבעל מום, שלכל הדעות תערובת דמו פסולה אף בדיעבד, ואילו הפסולים שהוכשרו בדיעבד הם אלו שנפסלו בקודש, ולא מצינו איסור תורה לזרוק את דמם.⁷

תוספות: היתר הזריקה – "לשם מים"

לאור הנחתם של תוס', שעל כל פנים בדם פסולים ודם התמצית יש איסור דאורייתא להקריב, הלכו תוס' בדרך השניה הנ"ל, וכתבו שההיתר לזרוק את הדם המעורב הוא משום שכוונתו "לשם מים". תירוץ זה מתחלק לשתי

לגבי דם בהמה וחיה של חולין, שמודים חכמים שמותר לזרוקו כשנתערב, ומדוע אין בכך איסור זריקת דם של חולין בעזרה?

שאלה זו העלו תוס' (עז, ב ד"ה בדם ועט, ב ד"ה במאי), והעלו שתי דרכים כלליות להשיב על כך: האחת, שאין איסור מן התורה לזרוק את דם החולין. והשניה, שאמנם דמים אלו כשלעצמם אסורים, אבל הם מותרים במקרה זה מפני שהם ניתנים "לשם מים".

האם יש איסור תורה לזרוק את הדמים שאינם כשרים להקרבה?

לגבי דם החולין כתבו תוס', שהדבר תלוי במחלוקת (בנזיר כט ע"א) האם האיסור להביא חולין בעזרה הוא מדאורייתא, והאם הדעה המתירה זאת מתירה רק את השחיטה או גם את ההעלאה למזבח.³

באשר לדם התמצית, תוס' מניחים בפשטות שיש איסור דאורייתא לזרוקו.⁴ לא ברור המקור לכך, שכן אמנם נדרש "מדם הנפש – ולא מדם התמצית" (לעיל כה, א), אבל המובן הוא שדם התמצית אינו מועיל לכפר ואין מצוה לזרוקו, ואיסור לא שמענו. במקדש דוד (סי' טז, א; לג, ג) כתב בדעת רש"י (מנחות כב, א ד"ה לא יקטיר), שכל שאין מצוה להקריבו – אסור להקריבו. עוד חידש, שמכיוון שיש בו איסור אכילת דם – הרי אסור לזרוק משום "ממשקה ישראל".

בשאלה זו מצינו מחלוקת בתוס' סביב הסוגיה (לעיל לה, א ופסחים סה, א) אודות דעת ר' יהודה בקרבן פסח, שבתום הקרבת הפסח היו הכהנים ממלאים מזרק מן הדם שעל הרצפה וזורקים למזבח, "שאם ישפך דמו של אחד מהן – נמצא זה מכשירו". הגמ' שואלת: "והלא דם התמצית מעורב בו!", ומשיבה שר' יהודה הולך לשיטתו שאין דם מבטל דם. אף כאן יש לשאול: אמנם דם הנפש המעורב אינו בטל, אבל גם דם התמצית אינו בטל, ומה ההיתר לזרוקו? ותוס' (לה, א ד"ה אין דם) משיבים שר' יהודה מתיר מדין "לשם מים".⁵ לעומת זאת תוס' בפסחים (סה, א ד"ה שמא) כותבים: "דם התמצית כמים בעלמא חשיב, כיון דאינו ראוי לכיסוי אינו אוסר להעלותו".⁶ ועיין לעיל מערכה נח, שם עסקנו בשאלה עד כמה יש להקפיד בקבלת הדם להמנע מלקבל את דם התמצית.

3. עיין בתוס' לעיל סח, א ד"ה אימר, שמשמע שלדעה שחולין בעזרה לאו דאורייתא גם העלאה מותרת, וראה באנצ"ת ערך חלין בעזרה ציון 28 והלאה.
4. וכן בתוס' במנחות מח, א ד"ה חטא: "ולא אמרינן חטא בדם התמצית", עיין שם.
5. תוס' כותבים שני תירוצים שלא ברור ההבדל ביניהם, עיין מים קדושים ומרומי שדה שם.
6. בסוגיה משמע כתוס' בפסחים, שכן לפני כן הגמ' מקשה על ר' יהודה "שמא לא נתקבל בכלי", כלומר, שמא מעורב בו דם שנשפך מן הצואר על הרצפה, שאסור לזרוק, ועל כך השיב ר' יהודה שאין לחוש לכך, ויש לסמוך שכל הדם התקבל בכלי (כך פירשו רש"י בזבחים ותוס' בפסחים את המשא ומתן; אך עיין רש"י בפסחים, שפירש אחרת). משתמע שר' יהודה אינו סומך על סברת "לשם מים" להיתר זריקת

דם שנפסל בשפיכתו לרצפה, ובכל זאת התיר לזרוק מדם התמצית.

7. בתוספתא במכות (פ"ד ה"ג) נאמר שיש לאו על הקרבת איסורי המזבח, כגון רובע ונרבע, והלאו נאמר הן על השחיטה והן על הזריקה וההקטרה, ועיין גם ספרא אמור פרשתא ז, ה: "מניין לרבות כל הפסולין שבשור ושבשה", ובהל' איסורי מזבח ג, ז ובנושאי כלים. לעומת זאת בפסולי המוקדשין שנפסלו בקודש לא מצינו לאו, והעיר על כך במקדש דוד (סי' טז, א). במקדש דוד ציין לתוספתא (זבחים ט, ד): "הפיגול הנותר והטמא שנתן על גבי האישים – חביב עליהם משום פיגול ונותר וטמא", והסיק ממנה שיש אפילו איסור כרת בהקטרתם, ונשאר ב'צריך עיון; אבל מפרשי התוספתא פירשו שהיא עוסקת באכילתם של פסולים אלו לאחר הקטרתם, עיין לעיל מערכה ק הערה 5.

רבנו רחביה, שדם כשר שנתערב בשמנונית שנפסלה ביוצא ונזרק על המזבח – כשר בדיעבד (עיין מערכה סד).

הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ב,כג) פוסק: "דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח או בדם קדשים שנפסלו בשחיתותן – ישפך הכל לאמה, ואפילו קרבו כל הכוסות חוץ מאחד – ישפך לאמה, וכל אותן הזבחים – פסולין. נתערב בדם התמצית – ישפך לאמה, ואם לא שאל ונתן – כשר".

נראה שהרמב"ם מחלק בין דם התמצית לבין דם פסולין לעניין דיעבד, ש"אם לא נמלך ונתן כשר" נאמר רק על דם התמצית, שהוזכר בסמוך לו, ולא על דם הפסולין, בניגוד לדברי המפרש. הדבר מעורר תמיהה: אפילו לרב פפא, המחלק בין דם פסולים לדם התמצית, הרי זה רק לכתחילה בדעת ר"א, ומשום שבדם הפסולים יותר שייך לגזור, אבל מדוע יהיה חילוק ביניהם לעניין דיעבד? מדברי הר"י קורקוס נראה שעמד בקושי זה, ותירץ שבדם הפסולין, שהחשש בו חמור יותר, גורו חכמים לפסול אפילו בדיעבד.

באור שמח הסביר את הרמב"ם בדרך שונה לגמרי, על פי הספרא (ויקרא נדבה פרשתא ד,ח) הלומדת מפסוק את הדין שדם פסולים שנתערב בדם כשר אינו מוקרב. מהספרא מתברר שיש איסור דאורייתא להקריב את הדם המעורב, ולא אומרים בו "רואה אני כאילו הם מים", ולכן דם זה פסול אף בדיעבד, משום דיחוי (וכן בתערובת כוסות המוזכרת בהלכה זו ברמב"ם, שנתקשה בה הלחם משנה, למה הכל פסול בדיעבד). דם התמצית, לעומת זאת, לא הוזכר בספרא, ועליו אין פסוק לאסור את הקרבתו כשנתערב, ונאסר רק משום גזירה, ולכן כשר בדיעבד.

אמנם הגמ' אומרת גם לגבי דם הפסולים שהוא נפסל משום גזירה, אך זאת דווקא בדעת ר' אליעזר, שאומר "לשם מים" בכל הפסולים שפסולין בקודש, והוא חולק על הספרא. נמצא שמחלוקת התנאים במשנתנו תלויה במחלוקתם על "לשם מים", כפי שהציעו תוס' בקושייתם¹¹.

ראיה לשיטה זו מן התוספתא (זבחים ח,ו): "נתערב בדם פסולין – ישפך לאמה. או בדם התמצית – אומרים לו שלא יתן, ואם נתן – רואין אותו כאילו הוא יין במים, אם בטלו מראיו – פסול, ואם לאו – כשר. רבי אליעזר מכשיר בדם התמצית". נראה מכאן שההכשר בדיעבד נאמר רק בדם התמצית, כשם שגם ר' אליעזר הכשיר לכתחילה רק בו; אך

אפשרויות: האחת, שמשנה זו סוברת כר' אליעזר הסובר "רואה אני כאילו הם מים" (וכך נקט הרא"ש בנזיר כט,א). יש בכך קושי, שכן לפי זה לא היתה הגמ' צריכה לחפש "במאי קמיפלגי", ויכלה לומר שר"א וחכמים נחלקו לשיטתם בדין "רואה אני". על כך השיבו תוס', שמדקדוק לשון המשנה משמע שלא בזה נחלקו, ולכן הבינה הגמ' שתנא קמא במשנתנו איננו זה החולק על ר"א בדין "רואה אני".

תוס' (ושטמ"ק עט,ב אות ב) מסיקים כאפשרות שניה: אפילו חכמים החולקים על ר"א בעניין "רואה אני" באברי חטאת, מודים לסברה זו בדם חולין ובפסולי הקרבה. רק בדבר הראוי להקרבה, או קרבן הנאכל, אסרו חכמים לשנות את יעודו ולהקריבו במקום אחר "לשם מים", ואילו בדברים שאינם ראויים להקרבה ואין בהם מצוה מיוחדת, כמו דם התמצית – מותר להעלותם שלא לשם קרבן (ראה הרחבת ההסבר במערכה קפ).

בדם בעלי מומים, מודה ר"א שלא יקרב (פרט למקרה שקרב כוס אחד), מפני שגם לדעתו לא אומרים בו "רואה אני"⁸. בשטמ"ק (עט,ב אות ב) הסביר זאת בכך שהוא מאוס, ואילו רש"י כותב: "דם בדם בעלי מומין ישפך לאמה – ובהא לא פליג ר"א, דעבר בזריקתו משום לא תקריבו"⁹. נראה שיש נפקא מינה ביניהם לגבי איסורי מזבח שיש איסור תורה בהקרבתם אבל אינם מאוסים, כגון אותו ואת בנו, ולדעת השטמ"ק ר' אליעזר יכשיר בהם.

דין הדמים הפסולים בדיעבד

בסוף משנתנו נאמר: "אם לא נמלך ונתן – כשר", וטעם הדבר מוסבר במפרש (עח,א ד"ה אם לא נמלך): "דאפילו לכתחילה אי לאו משום גזירה – היה מכשיר". נראה שדעתו לחלק בין פסול דאורייתא, שתערובתו פוסלת אותו אף בדיעבד, משום דיחוי, לבין פסול דרבנן, שאין בו דיחוי (ראה לעיל מערכה קעב), ובזה הסביר מדוע במשנה להלן על בעלי מומים לא נאמר שהם כשרים בדיעבד¹⁰. דין זה מפורש בשטמ"ק (עט,ב אות ב) לגבי בעלי מומים, שתערובתם פוסלת אף בדיעבד (אם כי, אפשר שלדעתו זוהי סברה מיוחדת בבעל מום, משום מיאוסו, כאמור). מדברי המפרש משתמע שההכשר בדיעבד נאמר גם על דם הפסולין, שהרי גם עליו נאמר בגמ' שהוא משום גזירה בלבד. וכן כתבו תוס' במעילה (ח,ב ד"ה א"ר חנינא) בשם

מדרבנן, ובשלמא לדעת רב פפא, שמדייק שר"א מחלק בין דם הפסולים לדם התמצית, ניתן לומר שיש הוכחה שבדם הפסולים קיימת גזירה דרבנן, אבל לדעת רב זביד, שר"א מכשיר בשניהם, מהיכן למדה הגמ' שיש כאן גזירה דרבנן? עוד יש להעיר מהגמ' לעיל לו,א, האומרת בדעת ר' יהודה שמי שחשב על הקרבן "לערב דמו בדם פסולין" אינו פוסלו כמו במחשבת הינוח, משום ש"ר' יהודה לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם". מכאן שאם הדם הכשר לא התבטל – מותר מדאורייתא לזרוק עמו את דם הפסולים. כמו כן משמע מזה שדם הפסולים לא נשנה במשנה הבאה יחד עם דם בעלי מומים, ובשלמא לרב זביד, הסובר שר' אליעזר הכשיר בדם הפסולים, מובן מדוע לא נכלל עם דם בע"מ, אבל לרב פפא, מה החילוק בין דם פסולים לדם בע"מ, אם לא שבדם פסולים בדיעבד כשר?

8. זאת שיטת משנתנו, אבל לדעת ר' יהודה ברייתא לעיל עז,א ר' אליעזר אומר "רואה אני" גם באברי בעלי מומים, ור' יהודה לשיטתו אומר זאת גם בברייתא להלן פא,א לגבי דם בעלי מומים.

9. דיבור זה חסר בדפוסים ומופיע בבטאון 'מוריה' קד, עמ' יג, בתוך פירוש רש"י לדף עח,א. בעקבותיו פירש כך גם הרע"ב. ברש"י לפנינו (עט,ב ד"ה דם תמימים) מופיע נימוק תמוה לכך שר"א אינו חולק, שדם בעלי מומים שכיח בעזרה.

10. לפי זה מובן היטב מדוע הגמ' סוברת שמחלוקת התנאים היא בדין דרבנן, ולא ב"רואין", כפי שהקשו תוס'.

11. בנקודה זו דברי האור שמח אינם ברורים: פשט הגמ' שגם חכמים אסרו רק

יש שהגיהו ברישא: "נתערב בדם פסולין או בדם התמצית ישפך לאמה, אומרים לו..." (עיין חזון יחזקאל וחסדי דוד).

סיכום

דם הקרבן שנתערב בדם קדשים פסולים, או דם התמצית – ישפך לאמה. בגמ' נראה שמדאורייתא מותר לזרוקו על המזבח, וביארו תוס', שההיתר במקרה זה, וכן בדם קרבן שנתערב בדם חיה, הוא משום שניתן לזרוקו "לשם מים". תוס' מסיקים שאפילו רבנן דר"א, שחלקו על היתר "לשם מים" ו"לשם עצים" בדם עולה ובאברי חטאת, מודים בהיתר זה לגבי דברים שאין בהם מצות הקרבה או אכילה (והרא"ש חולק, ולדעתו רק ר"א התיר בתערובת דם חיה). לגבי דם התמצית יש מהראשונים שהתירוהו מדאורייתא מטעם אחר, שלדעתם אין כל איסור לזרוקו על המזבח, אפילו הוא

בפני עצמו (תוס' בפסחים). מדרבנן גזרו שהדם המערב ישפך לאמה, כדי שלא יכשירו תערובת שכולה פסולה (תוס') או תערובת שהדם הכשר שבה בטל במיעוטו (רש"י). בדם שנתערב בדם של חולין לא גזרו, כי אינו שכיח (רש"י). בדיעבד, אם עבר ונתן את דם התמצית – כשר, מפני שאיסורו רק מגזירת חכמים, ולדעת המפרש כך הדין אף בדם הפסולים. ברמב"ם משמע שתערובת דם הפסולים פסולה אף בדיעבד, מפני שהחמירו בו חכמים בגזירתם (ר"י קורקוס), או שלדעתו הוא פסול מדאורייתא, ואף הדם הכשר שבו נפסל משום דיחוי (אור שמח).

נתערב הדם בדם בעלי מום – ישפך לאמה מדאורייתא, כי יש איסור לאו על הקרבתו (רש"י), או מפני מיאוסו (שטמ"ק), ואפילו בדיעבד אינו מועיל.

מערכה קפה. פיגול ונותר שנתערבו זה בזה (עח,א-עט,א)

שבילין וד"ה אי אפשר) מפרש שבילילה זו נעשתה בתוך פיו (ואינו מתחייב על כניסת האיסורים לתוך פיו, אלא על בליעתם, ואז כבר היו בלולים), וריש לקיש בא לחדש, שהלעיסה בוללת את האיסורים זה בזה, ולכן אפילו אם שיעורם היה שוה – אחד מהם מתבטל בחברו². שני טעמים לפירושו: האחד, שמלשון ריש לקיש "אי אפשר" וכו' משמע שהוא בא לחדש הנחה מציאותית, שאף על פי שלעיני הרואה האיסורים נראים כשווים – לאמיתו של דבר יש כאן רוב ומיעוט³. השני, שהקישור של הגמ' להלן לעניין מצוות אין מבטלות זו את זו" מובן יותר על פי פירוש זה, ראה להלן.

תוס' (ד"ה הפיגול) מקשים על רש"י כמה קושיות, ועיקרם, שלדעת תוס' המיעוט המתבטל איננו מצטרף לרוב להיות כמותו ולהשלים את שיעורו. לכן אין לפרש שמכל איסור היה רק כזית ואחד מהם ביטל את חברו, כי על פי תיאורו של רש"י נמצא ששניהם התמעטו מכזית. לפיכך פירשו את הבילילה באופן אחר, שלפני אכילתו בלל שני זיתי נותר עם פיגול, ובלל בנפרד שני זיתי פיגול עם נותר ואכלם (בדברי תוס' מופיעה אוקימתא שלישית, ועל ההבדל ביניהן והיתרונות והקשיים שבכל אחת הרחיב בעל חמדת דניאל).

רבי אלעזר (עט,א) חולק על ריש לקיש, ואומר: "כשם שאין מצוות מבטלות זו את זו – כך אין איסורין מבטלין זו

בסוגייתנו מובאת מחלוקת אמוראים בשאלה האם איסורים המערבים יחד מבטלים זה את זה ברוב. מחלוקת זו בעיקרה נוגעת לכל האיסורים שבתורה, אבל האיסורים שהוזכרו בסוגיה כדוגמא לדיון הם איסורים מפסולי המוקדשים: פיגול, נותר וטמא.

הנפקא מינה שנדונה בסוגיה היא החיוב במלקות למי שאכל את האיסורים המערבים, וברור שאין היתר לכתחילה לאכול מן התערובת. עם זאת, יש למחלוקת זו השלכה מעשית בהלכות איסור והיתר, אם שני איסורים (כגון חלב ודם) נתערבו יחד עם כמות גדולה של היתר, המספיקה לבטל את אחד מהאיסורים בלבד: האם כל אחד משני האיסורים מצטרף אל ההיתר כדי לבטל את חברו?

נעסוק במחלוקת זו בכללה, ונתמקד בעיקר בשאלה האם קיימים דינים מיוחדים בתערובת של איסורי קדשים.

מחלוקת האמוראים

הגמ' מביאה את דברי ריש לקיש: "הפיגול והנותר והטמא¹ שבילין זה בזה ואכלן – פטור, אי אפשר שלא ירבה מין על חברו ויבטלנו".

מפשטות לשון הגמ' נראה שבילילה זו היתה לפני האכילה, וכן משמע מלשון הסוגיה המקבילה בירושלמי (חלה פ"א ה"א): "הפיגול והנותר ששחקן". אולם רש"י (ד"ה

1. זוהי הגרסה לפנינו, וכן גרסו הרבה ראשונים. גרסה אחרת: "פיגול ונותר" בלא "טמא", ראה במסורת הש"ס על מקורותיה. על פי הגרסה בלא "טמא" אפשר שריש לקיש הזכיר פיגול ונותר דווקא, כדי לחדש שאפילו הם, הדומים זה לזה במהותם (שהרי הפיגול הוא תוצאה מן המחשבה בשעת העבודה לעבור על איסור נותר), מבטלים זה את זה.

2. הסיבה לכך: בלעיסה שני הכזיתים מתפרקים ליחידות קטנות, ובכל אחת מהן יש משני הסוגים, במינונים שונים. אם נניח, למשל, שהכזיתים התפרקו לעשר

3. אפשר להסביר זאת אחרת, שריש לקיש מחדש ש"אי אפשר לצמצם", אפילו בידי אדם, ועל כרחו יש פער מסוים בין האיסורים עוד בטרם נכנסו לפיו.